

УДК 330.341.1

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ**Смолінська С.Д., Черевайко Б.А.**

Львівський національний університет імені Івана Франка

Досліджено основні проблеми інноваційного розвитку підприємств у сучасних умовах. Розглянуто суть інновацій та інноваційних стратегій підприємств. Особливий наголос ставиться на розвитку інноваційної інфраструктури в підприємницькій діяльності. Обґрунтовано, що для формування інноваційного бізнесу потрібні спеціалізовані організаційні утворення, здатні формувати сприятливе підприємницьке середовище з необхідними науковими, виробничими, фінансово-кредитними послугами. Акцентовано увагу на тому, що ефективний інноваційний процес на підприємстві неможливий без професійного науково-технічного персоналу. Роз'яснено особливості фінансування інноваційних проектів за рахунок державних коштів.

Ключові слова: інновації, підприємства, інноваційний розвиток, інноваційні стратегії, інфраструктура, технології.

Постановка проблеми. Протягом тривалого часу, коли вітчизняна економіка розвивалася переважно за рахунок екстенсивних чинників, у виробництві та інших сферах господарювання домінували еволюційні процеси та явища. Оскільки екстенсивні чинники практично вичерпали себе або їх використання стало економічно не вигідним, розвиток та інтенсифікація сучасних виробництв й інших сфер господарювання мають базуватися майже повністю на новаціях у галузі технології, техніки, організаційних форм і економічних методів господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній економічній науці питання інноваційного розвитку підприємств розглянуто в працях Л. Антонюк [1], Л. Гайдука [2], В. Микитенко [6], Л. Федулової [4] та інших. В дослідженнях зазначених авторів технічні зміни в діяльності підприємств розглядаються у формі нової продукції та більш ефективної технології. Впровадження нових товарів виступає як надійний засіб забезпечення переваг перед конкурентами, встановлення вигідних цін і зміни частки ринку на свою користь.

Також проблема інноваційного розвитку підприємств вивчається такими вченими як А. Гальчинський, В. Геєць [3], О. Мазур [5], О. Михайловська [7] та іншими. Аналізуючи їх дослідження, можна зробити висновок, що інновації та інноваційні процеси в державі є основним джерелом підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на шляху до інтеграції України у світову спільноту.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість публікацій у зазначеному напрямі, все ж залишається низка невирішених питань, які стосуються розвитку інноваційної інфраструктури, формування спеціалізованих організаційних структур, здатних розвивати інноваційний бізнес, а також покращення державного регулювання інноваційними процесами в суспільстві.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є спроба поглибити уявлення про сутність організаційних інституцій у сфері інноваційного бізнесу та запропонувати заходи щодо прискорення розвитку інноваційних процесів в українському суспільстві. Адже підприємство на сьогодні закономірно виступає одним із наймогутніших факторів інноваційного розвитку, оскільки до цього спонукає підприємницький інтерес. За умов глобалізації інвестиційних процесів для України немає іншого вибору як розробляти модель інноваційного розвитку економіки, розвивати інноваційне підприємство, посилювати інноваційний характер виробничої діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інноваційна діяльність підприємства забезпечує створення і розповсюдження інновацій, тобто таких нововведень в області техніки, технології, організації праці і управління, використання ресурсів тощо, що засновані на використанні досягнень науки і передового досвіду, які задовольняють конкретну суспільну потребу.

Згідно Закону України «Про інноваційну діяльність» інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [8].

Інновація – це кінцевий результат інтелектуальної діяльності (наукових ідей, науково-технічних досліджень) у вигляді принципово нового об'єкту, що знаходить реалізацію в тій або іншій сфері життєдіяльності людини; сприяє задоволенню потреб ринку і замовника; що приносить позитивний соціально-економічний ефект. Специфіка інновації як нової продукції і як послуги визначається наступними властивостями:

- високим ступенем невизначеності при отриманні кінцевого науково-технічного результату або послуги;
- особливим характером фінансування, пов'язаним з ризиком тимчасового розриву між витратами на створення інновації і доходами, що отримують у результаті її реалізації;
- невизначеним характером попиту, через що пропозиція інновації на ринку повинна відігравати активну роль.

В умовах сьогодення значення інноваційної діяльності підприємств підсилюється, стає щораз

важливішим формування їх інноваційного потенціалу, який дозволить вдосконалити існуючі та оволодіти новими конкурентоспроможними технологіями, що має бути ключовим фактором подолання економічної кризи та забезпечення економічного зростання господарюючих суб'єктів. В контексті підвищення конкурентоспроможності підприємств інновація повинна бути такою, щоб не лише викликати потребу у створенні нового продукту, але й надавати фінансову можливість здійснювати подальші нововведення після його реалізації.

Інноваційною вважають діяльність, яка зумовлена результатами маркетингових досліджень та охоплює науково-технічні розробки, інженерну підготовку виробництва, технічні, організаційні та інші нововведення, формування інвестиційної політики та стратегії, визначення інвестиційних ресурсів та реальне інвестування новинок і нововведень. Ця діяльність ініціює та продукує різноманітні новинки, у процесі її здійснення використовуються багаточисельні нововведення [1, с. 32].

Досвід свідчить, що будь-які зарубіжні фірми приділяють належну увагу розробці інноваційної стратегії підприємницьких структур. Останню визначають два основні чинники:

1) обсяг і характер ресурсів господарюючого суб'єкта (кадровий потенціал, кошти, портфель власних патентів і придбаних ліцензій, якість ринкової інформації);

2) ринкова позиція і загальногосподарська стратегія в державі (частка контрольованого підприємством ринку, можливості формування трудових, фінансових і матеріальних ресурсів, позиція лідера у ринковій конкуренції тощо) [3, с. 98].

Більшість зарубіжних корпоративних організаційних структур належну увагу приділяють науково-інформаційному забезпеченню інноваційних проектів. Звичайно, у корпораціях функціонують два типи науково-дослідних структур:

- централізовані;
- децентралізовані.

За першого типу всі науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи зосереджуються в автономному дослідному центрі (лабораторії) тієї компанії, яка продукує одноманітну вузькоспеціалізовану продукцію. Другий тип дослідних утворень має місце у компаніях з істотною диверсифікацією виробництва.

Яскравим прикладом ефективної інноваційної діяльності в Україні може бути київське мале підприємство «КОМОС». Ця фірма зібрала під своїм «дахом» кілька десятків інженерів вищого класу і створила новітні телевізори з електронно-променевою трубкою, у якій вперше вдалося істотно знизити напругу живлення, зменшити використання шкідливих добавок, суттєво поліпшити якість зображення. Технічна новинка, що здатна безвідмовно функціонувати протягом 20 років, привернула великий інтерес зарубіжних підприємців. Нова телевізійна трубка пройшла нещодавно випробування на відомій південно-кореїській фірмі «Самсунг». Ретельні випробування показали, що за п'ятьма параметрами ця трубка переважає кращі зразки світових фірм (за окремими – навіть у 20 разів) [4, с. 352].

Сучасні інноваційні процеси мають місце за започаткованої в Україні широкомасштабної конверсії підприємств та організацій військово-

промислового комплексу. За конверсійними програмами в Україні вперше розпочато або передбачено продукування нових виробів цивільного літако- та суднобудування, найсучасніших засобів зв'язку і телекомунікацій, лазерної та гіроскопічної навігаційної техніки тощо. Водночас на підприємства цивільних галузей індустрії передаватимуться новітні технології обробки металів і продукування надчистих матеріалів [6, с. 40].

Також слід відмітити, що важливим фактором, який впливає на розвиток і ефективність інноваційних процесів в підприємстві, є інноваційна інфраструктура. Це, так би мовити, інституціональне поле, в якому зароджуються, матеріалізуються і через комерційне використання набувають ознак інноваційного продукту науково-технічні ідеї, які виникають на тих чи інших етапах суспільного розвитку.

Закон України «Про інноваційну діяльність» визначає, що інноваційна інфраструктура – це «сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, кредитні, освітні тощо)» [8].

Проте останнім часом на фоні посилення суспільної уваги до інноваційності економіки помітно позначився дефіцит її інфраструктурного забезпечення. Про це свідчать обмежена кількість підприємств інфраструктури, нерозвинутість видової і організаційної структури, недостатня і нестабільна законодавча база щодо їх утворення і функціонування.

Для формування інноваційного бізнесу практично необхідні спеціалізовані організаційні утворення типу «інкубаторів», які здатні формувати сприятливе підприємницьке середовище з усім спектром наукових, виробничих, фінансово-кредитних послуг. Такими можуть стати центри розвитку бізнесу та підприємництва, регіональні технологічні й інноваційні центри у вищих навчальних закладах та наукових організаціях, структурні ланки об'єднань підприємств асоційованого спрямування. Діяльність державних і приватних «інкубаторів» може охоплювати наукове консультування і попередню експертизу інноваційних проектів, фінансову підтримку наданням венчурного капіталу, власних коштів спонсорів, державних субсидій; забезпечення формування підприємницького середовища діяльності та позитивного гудвілу.

Ефективний інноваційний процес на підприємстві неможливий без формування і постійного оновлення високопрофесійного науково-технічного персоналу та відповідних менеджерських кадрів, здатних ефективно діяти у ринковій системі господарювання. Варто привертнути увагу до проблеми значного розширення і підвищення якості цільового перенавчання кадрів для комерційної інноваційно-інвестиційної діяльності у національних і міжнародних інститутах менеджменту, спеціальних школах (центрах) бізнесу, а також стажуванням у зарубіжних університетах і компаніях відповідного профілю.

Система державного фінансування інноваційної діяльності на підприємствах має надавати пріоритет фундаментальним і пошуковим науко-

вим дослідженням, національним науково-технічним програмам, а певна частина бюджетних коштів – спрямовуватися на проведення паралельних розробок і реалізацію альтернативних проектів. Потрібно трансформувати існуючу практику, за якої переважну частку (майже 90%) загального обсягу асигнувань, розподілених Кабінетом Міністрів України, отримують науково-дослідні інститути НАН України [9, с. 10].

Більш обґрунтованим можна вважати порядок, за якого державні цільові кошти на розвиток науки та розробку новітніх технологій розподілятимуться пропорційно обсягу і значущості відібраних за конкурсом конкретних інноваційних проектів (програм) усіх суб'єктів активної наукової діяльності, включаючи й вищі навчальні заклади. Доцільно було б створити спеціальні загальноукраїнський і міжнародний фонди науки за рахунок цільових відрахувань усіх суб'єктів ринкової системи господарювання. Кошти цих фондів можна використовувати для фінансової підтримки великих науково-технічних проектів, підготовки наукових кадрів найвищої кваліфікації, а також для встановлення щорічних національних і міжнародних премій за видатні досягнення у цій галузі.

При вирішенні питання щодо фінансування проектів слід здійснювати експертизу кожної програми щодо її відповідності завданням підвищення ефективності виробництва та окупності інвестицій у мінімальні строки. Варто також започаткувати і розширювати програми «своєквів» (за зразком зарубіжних) як форму організації інвестиційної діяльності, створювати фінансово-промислові групи з метою спільного державного фінансування інвестиційних проектів [10, с. 29].

Таким чином, розвиток підприємств на інноваційній основі вимагає немалої уваги з боку держави. Це передбачає розвиток інноваційного бізнесу на основі діяльності спеціалізованих організаційних структур, достатнє фінансування та впровадження в життя програм інноваційного розвитку підприємницьких структур. Слід пам'ятати, що інновації є запорукою прогресивного та невпинного розвитку суспільства, адже технологічних та науковий прогрес здатен пришвидшити розвиток держави відповідно до викликів та вимог сьогодення.

Висновки. У підсумку слід зауважити, що інноваційні процеси в Україні стануть поштовхом до розвитку ефективної, соціально орієнтованої економіки за умови створення належного правового та інформаційного поля. Для цього, зокрема, на державному рівні слід прийняти закони «Про технологічні парки», «Про інфраструктуру інноваційної діяльності», відповідні постанови Верховної Ради України та укази Президента України.

Щодо подальшого дослідження даної проблеми, то потребує поглибленого вивчення система формування сучасної інформаційної індустрії для обслуговування інвесторів, продуцентів та споживачів продукції інноваційної діяльності підприємств з тим, щоб полегшити доступ потенційних вкладників коштів в підприємницьку діяльність до цієї сфери. Поряд з тим, визначення окремих елементів зарубіжного інноваційної та інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств, придатних для використання в національ-

ній системі господарювання, вимагає глибшого тчизняних та іноземних суб'єктів підприємниць- вивчення з метою інтеграції та кооперації ві- кої діяльності.

Список літератури:

1. Антонюк Л.Л. Інновації: теорія, механізми розробки та комерціалізації / Л.Л. Антонюк, А.М. Поручник, С.В. Савчук: монографія. – К., КНЕУ. – 2003. – 394 с.
2. Гайдук Л.А. Механізм реалізації системи інноваційно-цільового управління / Л.А. Гайдук // Вчені записки: Серія «Економіка»: Збірник наукових праць. Випуск 11. – Київ: Університет економіки та права «КРОК», 2004. – С. 178-185.
3. Гальчинський А.С. Інноваційна стратегія українських реформ / А.С. Гальчинський, В.М. Геєць. – К., Знання України. – 2002. – 326 с.
4. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / За ред. Л.І. Федулової. – К., Основа. – 2005 – 552 с.
5. Мазур О. Інноваційне підприємництво в структурі малого бізнесу в Україні / О. Мазур // Економіка України. – № 3. – 2005. – С. 36-41.
6. Микитенко В.В. Інноваційний ресурс господарського розвитку / В.В. Микитенко, О.Г. Білоцерковець, К.Л. Бондарь, Т.І. Дерев'янкін, В.П. Мельник: монографія. – К.: Об'єднаний інститут економіки НАНУ, 2005. – 363 с.
7. Михайловська О. «Європейський парадокс» інноваційного розвитку: уроки для України / О. Михайловська // Економіка України. – № 9. – 2006. – С. 80-85.
8. Про інноваційну діяльність: Закон України / Відомості Верховної Ради. – № 36. – 2002. – 226 ст.
9. Чечетов М. Інноваційна складова ринкової економіки / М. Чечетов // Економіка України. – № 11. – 2004. – С. 4-14.
10. Шарко М. Модель формування національної інноваційної системи України / М. Шарко // Економіка України. – № 8. – 2005. – С. 25-30.

Смолинская С.Д., Черевайко Б.А.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

ПУТИ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ НА ИННОВАЦИОННОЙ ОСНОВЕ

Аннотация

Исследованы основные проблемы инновационного развития предприятий в современных условиях. Рассмотрено суть инноваций и инновационных стратегий предприятий. Особый акцент делается на развитии инновационной инфраструктуры в предпринимательской деятельности. Обосновано, что для формирования инновационного бизнеса нужны специализированные организационные образования, способные формировать благоприятную предпринимательскую среду с необходимыми научными, производственными, финансово-кредитными услугами. Акцентировано внимание на том, что эффективный инновационный процесс на предприятии невозможно осуществить без профессионального научно-технического персонала. Разъяснены особенности финансирования инновационных проектов за счет государственных средств.

Ключевые слова: инновации, предприятия, инновационное развитие, инновационные стратегии, инфраструктура, технологии.

Smolinska S.D., Cherevajko B.A.

Lviv National University named by Ivan Franko

DIRECTIONS OF UKRAINE ENTERPRISES DEVELOPMENT BASED ON INNOVATION

Summary

The article deals with the basic problems of innovative development of the enterprises in modern conditions. The essence of innovation and business innovation strategies are considered. Special emphasis is placed on the development of innovation infrastructure business. Proved that the formation of innovative businesses require specialized organizational entity, able to form a favorable business environment with the necessary scientific, industrial, financial and credit services. The attention to the fact that effective innovation process in the enterprise is impossible without professional scientific and technical personnel is accented. Features offered explanations innovation financing from public funds are explained.

Keywords: innovations, enterprises, innovative development, innovative strategies, infrastructure, technologies.